

ПІДБІР ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ (*Zea mays L.*) – ЕФЕКТИВНИЙ ЗАХІД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНИХ УРОЖАЇВ

Я. Д. Заплітний, старший науковий співробітник,

М. І. Лінська, старший науковий співробітник,

Т. Я. Карп, молодший науковий співробітник

Буковинський інститут агропромислового виробництва (АПВ)

В. О. Гордійчук

Начальник Чернівецького державного центру експертизи сортів рослин

Кукурудза – високоінтенсивна культура, яка за додержання всіх вимог вирощування може формувати високі врожаї.

Посівну площу кукурудзи на зерно в Україні до 2010 р. планувалося збільшити до 2,0 млн га.

Середня врожайність кукурудзи на зерно в світовому зерновиробництві становить 4,82 т/га. У багатьох країнах (США, Бельгія, Франція тощо) урожайність зерна цієї культури у два і більше разів перевищують світову [1].

В Україні проблема виробництва зерна кукурудзи пов'язана з тим, що культура є значно енерго- і ресурсоємною. Тому для товаровиробників важливий пошук резервів збільшення обсягів зерна кукурудзи при одночасному їх здешевленні.

У сучасних умовах господарювання проблема стабілізації виробництва зерна кукурудзи за групами стиглості в плані економічного витрачання енергоносіїв поки що залишається поза увагою ряду товаровиробників. Досить часто щойно зареєстровані гібриди не досягають тієї врожайності, яка була встановлена протягом випробування. Нетипова їх реакція на погодні умови різних років. При щорічному відборі високоврожайних гібридів виділяють біотики найпристосованіші до мінливих умов конкретного року випробування. Наступного року, за інших умов перевагу мають інші гібриди. Тому потрібно декілька років, щоб виявити біотики, переваги яких у конкретній зоні вирощування проявлялися за середньобаторічними даними.

У передбачуваний час нереально прогнозувати впровадження у виробництво гібрида, який за врожайністю і іншими показниками переважав би кращі, адже навіть добре апробовані районовані гібриди у різних ситуаціях мають врожайність значно меншу від потенційної. До нових гібридів ставиться вимога не тільки формувати високу врожайність зерна, але й стабільно утримувати її за роками.

На основі післяреєстраційного вивчення була проаналізована можливість відбору високоврожайних гібридів у часі та зроблена спроба рекомендувати кращі з них для вирощування в умовах південно-західного регіону України.

За даними сортовипробування кращі гібриди ранньостиглих і середньоранніх форм здатні забезпечувати 8,5–9,5 т/га зерна, а середньостиглі – понад 10 т/га. Водночас гібриди різних груп стиглості відрізняються не тільки потужним рівнем урожайності, а й умістом вологи у зерні під час збирання: у ранньостиглих і середньоранніх вона низька, у середньостиглих – вища в 1,5–2 рази, що вимагає додаткових затрат на сушіння та зберігання. Сушіння зерна потребує значної частини технологічних витрат. На видалення 1% вологи кожної тонни зерна витрачається 1,6–3,4 кг пального. Це означає, що за врожайності кукурудзи 5,0 т/га, на сушіння зерна (збиральна вологість 26–36%) до базисної кондиції (14%) треба додатково витратити від 90 до 170 кг пального [2].

Для економнішого витрачання енергоносіїв у зоні із сумою активних температур 2200, 2400 і 2600⁰С необхідно вирощувати ранньостиглі (ФАО 150–199),

середньоранні (ФАО 200–299) та середньостиглі (ФАО 300–399) гібриди відповідно.

У зв'язку з цим, комплексно оцінювалась ефективність вирощування гібридів кукурудзи різних груп стиглості з урахуванням взаємодії рівня врожайності зерна з його вологістю.

Методика досліджень. Дослідження проводились протягом 2006–2008 рр. на полях селекційної сівозміни Буковинського інституту агропромислового виробництва та паралельно (одночасно) Чернівецького державного центру експертизи сортів рослин. Агротехніка загальноприйнята для зони. Досліди проводили згідно з „Методическими рекомендаціями по проведенію полевих опытов с кукурузой” [3].

Морфологічні та господарсько-цінні ознаки визначали за „Класифікатором – довідником виду *Zea mays* L.” і „Методикою проведення експертизи та державно-

го випробування сортів рослин” [4, 5].

Стійкість гібридів кукурудзи до ураження хворобами та пошкодження шкідниками визначалась на природному фоні [4, 6, 7].

У вивченні знаходилось 60 гібридів кукурудзи, з них 24 середньоранні, 13 ранньо- та 23 – середньостиглі.

У частини гібридів було зафіксоване істотне коливання врожайності за роками. Неоднотипною була також їх поведінка на стійкість проти основних хвороб та шкідників. Кліматичні умови в роки проведення досліджень сприяли всебічній оцінці та виділенню пластичних гібридів для вирощування в умовах Південно-Західного Лісостепу.

У табл. 1 згруповані дані господарсько-цінних ознак кращих гібридів кукурудзи різних груп стиглості. Серед ранньостиглих гібридів кращими були шість, вегетаційний період яких коливався від 100 до 105 діб.

Таблиця 1

Характеристика кращих гібридів кукурудзи різних груп стиглості в умовах південно-західної частини Лісостепу України (2006-2008 рр.)

Назва гібрида	Веgetаційний період, діб	Урожайність, т/га	Передзбиральна вологість зерна, %	Посуhostійкість, бал	Стійкість до вилягання, бал	Стійкість проти пухирчасної сажки, бал	Стійкість проти кукурудзяного метелика, бал
<i>Ранньостиглі (ФАО 150-199)</i>							
Дніпровський 181 СВ	102	7,0	16,8	7	9	9	7
Сурський 197 МВ	103	7,3	19,5	9	9	9	7
Руно 198 СВ	102	7,3	18,9	9	9	9	7
Премія 190 МВ	105	7,3	19,3	9	9	9	9
Дніпровський 196 СВ	100	7,5	20,3	7	7	9	9
Явдошин 200 СВ	100	7,5	21,9	9	7	9	7
Середнє:	102	7,3	19,5				
<i>Середньоранні (ФАО 200-299)</i>							
Бершадь	113	7,2	23,6	7	7	9	9
Білозірський 295 СВ	112	7,3	24,7	9	7	9	7
Теофанів 295 СВ	113	7,6	22,8	9	9	9	9
Жавір 290 МВ	112	7,6	25,5	7	7	7	7
Кадр 257 СВ	110	7,7	20,6	7	7	9	9
Дніпровський 293 МВ	108	7,7	22,0	7	9	9	9
Прім 227 МВ	109	7,7	23,3	9	7	9	7
Кадр 217 МВ	106	7,8	30,3	9	7	9	9
БМ 281 АСВ	106	7,9	26,1	9	9	9	9
Союз	112	8,0	24,4	9	7	9	9
Григорів 270 МВ	109	8,3	27,4	9	9	9	7
Середнє:	110	7,7	24,6				